

4. Карнап, Р. Преодоление метафизики логическим анализом языка. «Вестник МГУ», сер. 7 «Философия», № 6, 1993, с. 11—26.

Iesusologia și cristologia în abordările creștine și iudaice

Elina Romanciuc, studentă FIEB, gr. ML-091, UTM
Conducător științific: dr., conf. univ. **Ecaterina Lozovanu**

Abstract: *Despre istoricitatea și relațiile lui Iisus Hristos⁵ cu tradiția iudaică în ultimele decenii au fost editate multiple monografii și studii ale unor redevabili autori creștini și evrei, între care: G. Cornfeld - The Historical Jesus. A Scholarly View of the Man and His World (1982), J.Rotzinger - Einführung in das Christentum (1968), P.Winter - On the Trial of Jesus (1961), D.Flusser - Die Konsequente Philologie und die Worte Jesu (1963), S. Ben-Chorin - Bruder Jesus. Der Nazarener in jüdischer Sicht (1970), J.Charlesworth - Jesus within Judaism. New Sight from Exciting Archeological Discoveries (1988), E.Sanders - Jesus and Judaism (1985), H. Küng - Das Judentum (2001), W.Gasper - Jesus der Christus (1974), G.Israel - La question chrétienne. Une pensée juive du christianisme (1999), A.Paul - Leçons paradoxales sur les juifs et le chrétiens (1992), J. Dusquesne - Jesus (1994), K. Berger - Wer war Jesus wirklich? (1995), P. Antes - Jesus zur Einführung" (1998) ș.a. După Küng, surpriza îmbucurătoare este: Holocaustul a întrerupt cercetarea lui Iisus, dar n-a stopat-o. După întemeierea statului Israel, în numai 27 de ani autorii evrei au scris 187 de cărți consacrate lui Iisus. Rabinul*

⁵ **IISUS HRISTOS** (Iisus reprezintă forma gr. a numelui ebraic Ioshua „Mântuitorul”, iar Hristos, forma gr. a numelui ebraic Messiah, „unsul lui Dumnezeu”), întemeietorul creștinismului. Potrivit Evangheliei, s-a născut în Bethleem, în anul 4, înainte de era creștină. Ca urmare a poruncii lui Irod (care se temea că-și va pierde tronul din cauza nașterii lui Mesia, „Regele Iudeilor”) de a fi ucis toți pruncii mai mici de doi ani, Iosif și Maria, s-au refugiat cu el în Egipt, revenind după trei ani, în Nazaret, unde Iisus Hristos și-a petrecut copilăria și tinerețea până la vârsta de 30 de ani. Înainte de a-și începe misiunea de predicator, a fost botezat de profetul Ioan în râul Iordan. Înjunțurat de 12 ucenici, Iisus Hristos a propovăduit o nouă învățătură despre Împărăția lui Dumnezeu, rezumată în „Predica de pe munte” (susținând că Dumnezeu e Tatăl lui, că El e fiul lui Dumnezeu, că are Duhul Sfânt, că domnește asupra Legii). Din această cauză a fost urmărit și prigonit de autoritățile religioase, fiind acuzat de blasfemie. [1].

P.Lapide spune cu referire la cărțile despre Iisus: acestea au ca numitor comun o simpatie și o iubire pentru Nazaretian așa cum n-au fost posibile vreme de 18 secole. Studiind unele dintre aceste lucrări, vom rezuma anumite idei ce revin în literatura „iesusologică” (Iisus istoric) și „cristologică” (Iisus Mântuitorul), în contextul temei investigate.

Cuvinte cheie: *iesusologie, cristologie, creștinism, iudaism, evrei, religie, istorie, modernitate.*

Creștinismul și iudaismul – două religii ce-și contestă reciproc dreptul la existență. În ochii iudeilor, creștinismul e o uzurpare. În schimb, pentru creștini iudaismul reprezintă supraviețuirea unei etape depășite. Așa sau altfel, piatra de poticnire a creștinilor și evreilor este Hristos. Ei au un corp doctrinar comun: Dumnezeu, creația, providența, îngerii, antropologia și eshatologia, dar și „surse revelaționale unice: *Vechiul Testament, Legea și Profeții ca temelii pe care se sprijină întregul edificiu al creștinismului și mozaismului*” [2].

O abordare mai veche a vieții lui Iisus o găsim la Hegel, o figură puternică printre filozofii erei moderne. În *Viața lui Iisus* (1795) el oferă o expunere personală a semnificației învățaturii și vieții lui Iisus. Această expunere începe cu apelul lui Ioan Botezătorul adresat iudeilor, de a căuta în sinele lor demnitatea – în sinele său, fiecare îl poate găsi pe Dumnezeu, care este însăși Rațiunea. Hegel arată că Iisus „a făcut o puternică impresie asupra ascultătorilor, căci vorbea cu energie și insistență, iar chestiunile în discuție erau dintre cele ce constituie interesul suprem pentru omenire”, iar reflecția lui Iisus privind destinul său se regăsește în cuvintele: „*Părinte Cerească! Menirea mea pe pământ a fost de a recunoaște înrudirea spiritului meu cu al Tău și de a-i înnobila pe oameni prin conștiința acestei demnități*” [3].

Hegel are intuiția corectă a semnificației acțiunii lui Iisus în istoria lumii – de a dezvălui voința lui Dumnezeu – Rațiunea. El a expus liber viața lui Iisus, făcând explicit mesajul și destinul său. Însă a avut la dispoziție puține date noi privind personalitatea istorică a lui Iisus, de aceea, încercând să reconstituie viața lui Iisus, a ordonat fapte cunoscute, relatate în cele patru *Evangelii* și în *Epistolele Apostolului Pavel*. Astăzi suntem la un alt nivel de cunoaștere a vieții lui Iisus. Care ar fi acele noi surse ce elucidează mai precis din punct de vedere istoric calea pe care

Iisus din Nazaret a devenit Iisus Hristos, altele decât cele accesibile lui Hegel?

Aceste surse sunt unele noi, altele clasice, inclusiv *Evangheliile* lui Marcu, Matei, Luca și Ioan și *Noul Testament* – toate scrise după răstignirea lui Iisus, pentru a relata extraordinara sa viață, sacrificiul, învierea și mesajul său către omenire. Tot aici se înscriu și sursele rabinice privind primele secole ale erei creștine; istoriografia romană a primelor secole de istorie, ce permit cunoașterea mai bună a vieții religioase și sociale a poporului evreu din vechea Palestină (studii de istorie ale lui Schürer în 1901-'11; comentarii la *Noul Testament, Talmud* și *Midrash* din 1922-'28; lucrări despre istoria pământească a lui Iisus publicate de la 1950 încôace); scrieri în ebraică și în dialectul aramaic; descoperirile arheologice din Ierusalim, Nazaret, Capernaum privind primele decenii ale erei creștine; manuscrisele de la Qumran etc. Folosind aceste surse, Gaalyah Cornfeld a editat volumul *The Historical Jesus. A Scholarly View of the and His World* (1982), în care găsim un tablou al datelor reunite la nivelul de acum două decenii. Astăzi, la începutul mileniului III, acest tablou e mult mai bogat – viața lui Iisus a preocupat specialiști evrei și creștini în istoria primelor decenii și secole ale erei creștine și, ca urmare, s-a putut infirma definitiv teza după care Iisus ar fi fost o simplă plâsmuire idealizată și cultivată de tradiție. Arheologia și cercetarea modernă au stabilit că o persoană cunoscută ca Iisus a existat în istorie și că acel criticism al scepticilor nu a fost întemeiat. Acum putem întări documentele tradiției creștine scrise și orale în baza săpăturilor moderne de la Nazaret, Capernaum, Ierusalim, putem evalua cursul evenimentelor din istoria evreiască din sec. I în. Hr. și sec. I al e.n. Printre sursele scrise se află lucrările lui Flavius, comentariile din *Mishna* și *Talmud*, observațiile istoricilor latini.

În baza cercetării istorico-filologice a celor două secole de istorie – de pregătire și de naștere a creștinismului, conținutul *Evangheliilor* se prezintă ca o istorie vie, efectivă. „*Noile descoperiri au ajutat să cunoaștem mai bine contemporanii lui Iisus. Cunoaștem suficient pentru a putea să-l identificăm pe Iisus ca personalitate distinctă în acest cadru al iudaismului contemporan lui*” [4].

Am amintit diferența dintre abordarea vieții lui Iisus de către Hegel și ceea ce se știe astăzi după aproape două secole de cercetări istorice, teologice, filologice, pentru a profila viața pământească a lui Iisus – Iisus

din punct de vedere istoric sau *Iisus istoric*. Acest fapt prefigurează o cotitură în istorie: ponderea unică a lui Iisus în așezarea fundamentelor lumii civilizate și, implicit, răsfrângerile singulare ale acțiunii și învățăturii sale în istoria umană. Noile amănunte semnificative din viața pământească a lui Iisus pun într-o altă lumină aceste fapte și deschid noi perspective.

Cercetările consacrate lui *Iisus istoric* au deschis un nou capitol în **relația dintre iudaism și creștinism**. Motivul religios și cel cultural sunt elucidate clar de Hegel: Iisus din Nazaret a devenit Iisus Hristos în cadrul străvechii tradiții a iudaismului, iar Dumnezeu lui Iisus Hristos este și Dumnezeu lui Abraham, Isaac, Iacob, al iudeilor, ca și Dumnezeu lui Ismail și Mahomed. Prin urmare, odată cu *Iisus istoric* s-a deschis calea regăsirii lui Iisus ca fiu al poporului evreu, a vieții sale ca parte a istoriei evreilor, a învățăturii sale ca rezultat al frământărilor din cadrul iudaismului timpuriu pentru aflarea unei căi a salvării omului. *Iisus istoric* îl aduce în conștiința umanității pe *Iisus evreul*. Peste 19 secole, în care ascendența fizică, religioasă, culturală evreiască a lui Iisus a fost estompată sau tănuțită, iată că intrăm într-o eră nouă – era înțelegerii profunde a legăturii dintre creștinism și iudaism, cu originea chiar în biografia pământească și învățăturile lui Iisus, care a creat cea mai adâncă și mai plină de consecințe disidență în cadrul iudaismului.

Odată cu *Iisus istoric* s-au ridicat probleme noi pentru cercetarea istorică și, inevitabil, pentru teologie. Tradiția creștinismului s-a bazat pe *Evangelii*, ce reflectă viața pământească a lui Iisus la câteva decenii după răstignire. Teologia este indisolubil legată de acțiunea lui Iisus ca trimis al lui Dumnezeu spre a arăta lumii calea mântuirii. Pe când cercetarea istorică este factologică. „*Pentru a-l înțelege pe Iisus și pe discipolii săi, dar și întreaga epocă, trebuie să simți în ce atmosferă au trăit atunci evreii, să știi ce fel de oameni s-au format prin evenimentele istorice*” [5].

Noile poziții ale Bisericilor creștine au avut o importanță enormă în schimbarea de epocă privind cunoașterea lui Iisus Hristos. Declarația Conciliului Vatican II – *Nostra Aetate* – referitoare la evrei, redactată în 1964 (I versiune) condamnă persecuțiile la adresa poporului evreu. Pentru drama terestră a lui Hristos nu poate fi culpabilizat întreg poporul evreu existent în acea vreme și nici poporul actual: „*Întrucât patrimoniul spiritual comun creștinilor și evreilor rămâne întins, conciliul vrea să*

recomandă o stimă reciprocă între ei... Ceea ce s-a făcut în patima lui Hristos nu poate fi imputat întregului popor de atunci și cu atât mai puțin poporului de astăzi” [6].

În 1986 Papa Ioan Paul al II-lea a intrat în Sinagoga Romei. Pentru prima oară de la Apostolul Petru, considerat primul papă, un suveran pontif a trecut pragul unei sinagogi, iar prin formula rabinică de adresare „*fiu bun*” a fost salutat un cap al Bisericii. Mai mult. Declarația suveranului pontif a semnalat cotitura evidentă în evoluția opticii creștine, la care a năzuit prima formulare a proclamației *Nostra Aetate*. Ioan Paul al II-lea a condamnat actele de discriminare a evreilor, adresându-li-se: „*Voi sunteți frații noștri de predilecție și putem spune – frații noștri mai mari*”.

Ulterior, Bisericile ortodoxe din diferite țări s-au revendicat din *Cele zece puncte de la Seelisberg*, declarație dată de Societatea Prieteniei Iudeo-creștine într-o conferință internațională din 1947. Prin aceste puncte se solicită „*să ne reamintim că preceptul fundamental al creștinismului, iubirea de Dumnezeu și aproapele, constituie o obligație atât pentru creștini, cât și pentru evrei, fără excepție*”, „*să se evite a se vorbi despre evrei ca și cum nu dintre ei ar fi fost recrutați primii membri ai Bisericii*”.

O nouă etapă a cercetărilor evreiești consacrate lui Iisus din Nazaret și-a găsit expresia în eminenta lucrare a lui Shalom Ben-Chorin *Bruder Jesus. Der Nazarener in jüdischer Sicht* (1970), în care se explică, din punctul de vedere al iudaismului, momente cruciale din viața pământească a lui Iisus din Nazaret. Autorul își propune să demonteze înstrăinarea, neîncrederea și ura dintre evrei și creștini. Aceasta se poate face numai prin cunoașterea clară a celor două părți. Nu este suficient să se scrie acum o biografie a lui Iisus din Nazaret, căci nu sunt suficiente date. Se poate însă reconstitui viața pământească a lui Iisus în momente cruciale. Aceasta a fost viața unui tânăr învățat evreu, care a trăit în comunitatea evreiască a timpului său, și-a pus probleme fundamentale și a căutat soluții în tradițiile evreiești. El s-a preocupat de viața celor din jur în raport cu tradiția, s-a întrebat și a dat răspunsuri ce au căpătat o rezonanță și semnificație universală. În raport direct cu viața, cu acțiunile și învățăturile lui Iisus din Nazaret s-a format și s-a dezvoltat creștinismul, cu care iudaismul stă într-o relație ce poate fi sintetizată

astfel: „Credința lui Iisus ne unește, iar credința în Iisus ne desparte” [7].

Un remarcabil specialist creștin în *Noul Testament*, James H. Chalesworth, observă că între 1980 și 1984, spre exemplu, au fost publicate cel puțin 38 de cărți remarcabile, având ca obiect pe *Iisus istoric*. Aceste lucrări surprind aspecte importante ale acțiunii, învățăturilor, sacrificiului lui Iisus, urmărind să reconstituie pe baze istorice drumul care a dus de la învățăturile lui Iisus din Nazaret la formulările din *Evangelii*, ce au devenit *Scriptura* pentru Biserică.

Vasta literatură publicată ca urmare a cercetărilor istorice întreprinse de competenți specialiști creștini și evrei a îmbogățit și a schimbat profund tabloul datelor istorice privind viața lui Iisus. Pe acest fundal se evidențiază **dialogul dintre creștinism și iudaism**. Este depășită, cel puțin prin cunoștințe istorice, desconsiderarea uneia din cele două religii-surori de către cealaltă. Creștinii care se respectă se informează suficient asupra originii propriei religii și nu mai pot ignora faptul că datorează enorm iudaismului, după cum cei ce împărtășesc iudaismul și se lasă instruiți de istoria multimilenară a evreilor nu mai pot să ignore faptul că religia lui Iisus s-a desprins ca o disidență a iudaismului, ce a marcat cel mai mult istoria umanității.

Această poziționare nouă și realistă a creștinismului și iudaismului, o religie în raport cu cealaltă, a căpătat expresie clară în dezbaterea dintre teologul catolic Hans Küng și rabinul Pinhas Lapide. Dezbaterea dată reprezintă un rezultat clasic al **interferențelor, acordurilor și diferențelor de la ora actuală dintre creștinism și iudaism**. Küng și Lapide au convenit că, în timp ce iudaismul rămâne o *Was-Religion*, creștinismul este o *Wer-Religion* și că personalitatea lui Iisus și credința în Iisus ca Mesia conferă specificul creștinismului. Distanța în care lunga tradiție a Bisericii și a Sinagogii a plasat iudaismul și creștinismul nu a rămas aceeași, ci s-a diminuat. Lapide mai sublinia că primii creștini au fost tot evrei, iar dacă evreii nu s-ar fi opus evreilor creștini, aceștia din urmă ar fi fost absorbiți în curentul iudaismului. Totodată, el admite că reprezentarea obiectivării lui Dumnezeu în om și a devenirii ca om a lui Dumnezeu nu este totuși așa cum s-a crezut multă vreme, mai ales în cadrul iudaismului – străină religiei iudaice. De aceea, *învieerea lui Iisus* se poate privi acum, în dialogul dintre iudaism și creștinism, din noi perspective. La rândul său, Küng susține că mântuirea e o problemă

deschisă: „*Dacă Mesia vine și se va dezvălui ca fiind Iisus din Nazaret, aș spune că nu cunosc vreun evreu care ar avea ceva împotriva*” [8].

Considerarea istorică a lui Iisus duce la a se sesiza totuși **diferența dintre Iisus al Bisericii și Iisus al istoriei**: primul îl continuă pe cel de-al doilea, dar îi și organizează datele istorice în perspectivă escatologică. Considerarea istorică duce, de asemenea, la a-l observa pe Iisus în acțiune în comunitatea iudaică în care s-a profilat, folosindu-i resursele.

Concluzii. În baza cercetărilor de până acum, am putea evidenția următoarele aspecte cu privire la imaginea istorică a lui Iisus:

- este necesar să „săpăm” în trecut, trecând în spatele mărturiilor de credință în Iisus pe *Iisus istoric* – acestea se bazează pe relatări despre realul Iisus, deci fac parte din istoria efectivă;

- insuficiența de date nu ne permite să scriem astăzi o biografie a lui Iisus, dar putem avansa în reconstituirea unor aspecte ce-l caracterizează, folosind metoda istorico-critică;

- cercetările istorice dedicate lui Iisus din Nazaret conturează un consens larg iudeo-creștin;

- Iisus nu a promovat o revoluție social-politică, ci o revoluție din inima omului spre societate;

- Iisus a pus în centrul mesajului său nu rolul sau persoana sa, ci împărăția lui Dumnezeu – Rațiunea;

- pornind de la datele istorice existente, Iisus trebuie prezentat evitând atât izolarea de rădăcinile sale evreiești, cât și nivelarea în raport cu tradiția iudaismului;

- răspunsul istoric privind cine se face vinovat de moartea lui Iisus ar suna astfel: au fost implicate, fiecare în felul lor, atât autoritățile iudaice, cât și cele romane. Dar mult mai important se dovedește a fi următorul fapt: ca popor, deja atunci evreii nu l-au respins pe Iisus. Tocmai de aceea nu ar fi trebuit să se vorbească niciodată despre o vină colectivă a poporului evreu de atunci, cu atât mai mult a poporului evreu de mai târziu;

- baza evreiască a creștinismului este incontestabilă, iar Iisus – după naștere, nume, familie, educație, religie, comunitatea în care a trăit, limba în care s-a exprimat, discipolii care l-au urmat și l-au făcut cunoscut lumii după crucificare – era evreu și se înțelegea pe sine în cadrul iudaismului;

- în pofida istoriei bogate în conflicte și cruzimi a relației dintre iudaism și creștinism, între cele două religii s-a păstrat o comunitate ce durează și astăzi și care include: credința într-un Dumnezeu – Dumnezeuul lui Abraham, al lui Isaac și al lui Iacob, în Dumnezeu drept creator, păstrător și împlinitor al lumii și al istoriei; *Sfintele Scripturi (Vechiul Testament)*, ce constituie izvorul credinței comune celor două religii; serviciul divin ce conține multiple elemente comune – *Psalmii, Etosul dreptății și iubirii aproapelui*, ce provine din *Cele zece porunci*; dar și credința în împlinirea istoriei în comuniune cu Dumnezeu.

Referințe bibliografice

1. <http://dexonline.ro/definitie/iisus>
2. D. Abrudan, Creștinismul și Mozaismul în perspectiva dialogului inter-religios – Sibiu, 1979
3. Hegel, Viața lui Iisus, Paideia, București, 1995, p. 30
4. Gaalyah Cornfeld, The Historical Jesus. A Scholarly View of the and His World, MaacMillan Publishing Co., New York, Collier MacMillan Publishers, London, 1982, p. 13.
5. Leo Baeck, Harnack's Lectures on the Essence of Christianity, in Fritz A. Rothschild, Jewish Perspectives on Christianity, Continuum, New York, 1996, p. 44.
6. Gerard Israel, La question chrétienne. Une pensée juive du christianisme, Paris, 1999, p.362.
7. Shalom Ben-Chorin, Bruder Jesus. Der Nazarener in jüdischer Sicht, Paul List Verlag, München, 1970, p. 12.
8. Hans Küng, Pinhas Lapide, Jesus im Viderstreit. Ein jüdisch - christlicher Dialog, Calwer Verlag und Stuttgart und Kosel, Verlag, München, 1981, p. 49.

Ciocnirea civilizațiilor – frontiera de luptă a viitorului

Elina ROMANCIUC, studentă FIEB, gr. ML-091, UTM
Conducător științific: dr., conf. univ. **Ecaterina Lozovanu**

După confruntarea ideologică globală care a dominat sec. XX, iată că sec. XXI se arată a fi prevalat de confruntări și conflicte civilizaționale (etno-religios-culturale). Renumiți analiști politici discută aprins pe